మానవాభివృద్ధికి సూచీ... హెచ్‌డీఐ

ఆర్థికవృద్ధిని దేశ జాతీయాదాయంలో వచ్చే పెరుగుదలతో మాపనం చేయవచ్చు. జాతీయాదాయం పెరుగుతూ ఉంటే ఆర్థికవృద్ధి జరుగుతున్నట్లే. తర్వాత కాలంలో జాతీయాదాయానికి బదులు తలసరి ఆదాయాన్ని ఆర్థికవృద్ధికి మాపనంగా ఎక్కువ మంది ఆర్థికవేత్తలు పరిగణనలోనికి తీసుకున్నారు. ఆర్థికాభివృద్ధి అనేది బహుముఖమైన ప్రక్రియ. దీనిని ఏ ఒక్క కొలమానంతో గణించలేం. 1960లలో స్థూల జాతీయోత్పత్తిని, తలసరి ఆదాయాన్ని మాపనాలుగా వాడినప్పటికీ తర్వాత సరికొత్త సూచికలను రూపొందించారు.

ఎ) వాస్తవిక స్థూల జాతీయోత్పత్తి:

ఆర్థికాభివృద్ధి కొలమానంగా వాస్తవ స్థూలజాతీయోత్పత్తిని తీసుకోవచ్చని ''సైమన్ కుజ్‌నెట్స్'', మీడ్ వీనర్ లాంటి ఆర్థికవేత్తలు సమర్థించారు. అయితే జనాభా పెరగటం వల్ల జాతీయోత్పత్తి పెరగవచ్చు. జనాభా పెరుగుదల అనే ప్రభావాన్ని ఇది పరిగణించదు.

బి) తలసరి ఆదాయం:

జాతీయోత్పత్తి కంటే వాస్తవిక తలసరి ఆదాయమే ఉత్తమ సూచిక అని ''లూయిస్, లైబిన్‌స్టిన్'' వంటి ఆర్థికవేత్తలు భావించారు. అయితే ఏ కొద్ది మంది తలసరి ఆదాయమో పెరిగి, మిగతా వారి తలసరి ఆదాయం మారకపోవచ్చు లేదా తగ్గవచ్చు. అంటే ఆదాయ పంపిణీ స్వభావాన్ని ఇది పరిగణించదు.

సి) నికర ఆర్థిక సంక్షేమ సూచీ:

విలియం నర్థవుస్, జేమ్స్ టోబిన్‌లు ఆదాయం సూచీని మెరుగుపరిచి ఆర్థిక సంక్షేమ కొలమానంగా రూపొందించారు. 'పాల్ శ్యాముల్‌సన్' దీనిని కొద్ది గా మార్చి 'నికర ఆర్థిక సంక్షేమం' (Net Econo-mic Welfare)(NEW) అని పేరు పెట్టారు. నికర ఆర్థిక సంక్షేమ సూచీ = వాస్తవ స్థూల జాతీయోత్పత్తి + విశ్రాంతి సమయం + మార్కెటేతర కార్యకలాపాలు-పర్యావరణ కాలుష్యానికి అయ్యే వ్యయం.

డి) భౌతిక జీవన ప్రమాణ సూచీ (Physical Quality of Life Index)(PQLI):

ఆదాయ కొలమానాలపై విమర్శలు రావడం వల్ల 1979లో ''మోరిస్ డేవిడ్ మోరిస్'' మూడు ఆదాయేతర అంశాల సహాయంతో PQLIని రూపొందించారు. అవి: -ప్రజల ఆయుర్దాయం, శిశు మరణాల రేటు, అక్షరాస్యత

తక్కువ తలసరి ఆదాయం ఉన్న దేశాలలో తక్కువ భౌతిక జీవన ప్రమాణ సూచీని, ఎక్కువ తలసరి ఆదాయం గల దేశాలలో ఎక్కువ PQLIని కనుగొన్నప్పటికీ.. ఆదాయానికీ, PQLIకి మధ్య గణనీయమైన సహసంబంధం లేదని వెల్లడించారు. కొన్ని దేశాలలో తలసరి ఆదాయం అధికంగా ఉన్నప్పటికీ PQLI అల్పంగానూ, మరికొన్ని దేశాలలో తలసరి ఆదాయం తక్కువగా ఉన్నప్పటికీ PQLI అధికంగా ఉందని పేర్కొంది.

ఇ) సమగ్ర అభివృద్ధి సూచీ:

వాస్తవిక జాతీయాదాయం, తలసరి ఆదాయాలు అభివృద్ధి కొలమానాలుగా కొన్ని పరిమితులను కలిగి ఉండటం వల్ల వీటికి ప్రత్యామ్నాయ కొలమానాలను నిర్మించడానికి ప్రయత్నించారు. 11 కొలమానాలతో (ఉదా: ఆరోగ్యం, విద్య, ఉద్యోగిత, పట్టణీకరణ మొదలై నవి) E.E.Hagen (హెగెన్), 14 కొలమానాలతో డోనాల్డ్ న్యూరోస్కి సమగ్ర సూచీని నిర్మించారు. సామాజిక అభివృద్ధిపై ఐక్యరాజ్యసమితికి చెందిన పరిశోధనా సంస్థ (UNRISD) సమీకృత సామాజిక అభివృద్ధి సూచీని (Composite social De velopment Index) రూపొందించింది.

ఎఫ్) మౌలిక అవసరాల దృక్పథం (Basic Needs Approach):

పేదరికం చెడులను తొలగించడానికి PQLI సూచీ సరిపోదని 'పాల్ స్ట్రీటన్' వంటి ఆర్థికవేత్తలు మౌలిక అవసరాల దృక్పథాన్ని సమర్థించారు. ILO, UNESCO వంటి అంతర్జాతీయ సంస్థలు కూడా దీన్ని సమర్థించాయి. తిండి, బట్ట, ఇల్లు వంటి మౌలిక అత్యవసర వస్తువులు, తాగునీరు, పరిసరాల పరిశుభ్రత, ఆరోగ్యం, విద్య వంటి అత్యవసర ప్రజా సర్వీసులు ఎక్కువ మంది ప్రజలకు అందించాలని ఈ సూచీ తెలుపుతుంది.

జి) మానవాభివృద్ధి సూచీ (Human Develo-pment Index) (HDI):

మానవాభివృద్ధి సూచీని 1990 నుంచి UNDP తన మానవాభివృద్ధి నివేదికలో ప్రచురిస్తూ వస్తోంది. పాకిస్థాన్‌కు చెందిన 'మహబూబ్-ఉల్-హక్' ఆధ్వర్యంలో ఇది రూపొందింది. దీనిని

- ప్రజల ఆయుర్దాయం (పుట్టినప్పటి నుంచి)
- అక్షరాస్యత (వయోజన అక్షరాస్యత, నియత విద్య)
- తలసరి ఆదాయం (US డాలర్లలో PPP ద్వారా) అనే మూడు సాంఘిక, ఆర్థిక అంశాల ఆధారంగా రూపొందిస్తారు.

2005 గణాంకాల ఆధారంగా రూపొందించిన 2007 మానవాభివృద్ధి నివేదికలో 177 దేశాలలో భారతదేశానికి 128వ ర్యాంకు లభించింది.

- ఆధునిక ఆర్థికవృద్ధికి ఎక్కువ మంది ఆమోదిస్తున్న మాపనం మానవాభివృద్ధి సూచీయే (HDI)

హెచ్) లింగ సంబంధిత అభివృద్ధి సూచీ (Gender Related Development Index) (GDI): UNDP, HDIని విస్తరించడమే కాక మానవాభివృద్ధికి చెందిన ఇతర సూచీలను అభివృద్ధి చేస్తూ వస్తోంది. GDIని UNDP 1995 నుంచి రూపొందిస్తోంది. HDIలోని అంశాలనే స్త్రీ, పురుషులకు వేర్వేరుగా గణిస్తారు. 157 దేశాలలో GDIలో భారతదేశానికి 113వ ర్యాంకు లభించింది.

ఐ) లింగ సాధికారిత కొలమానం (GEM) (Gender Empowerment Measure): పరిపాలనా, రాజకీయ, ఆర్థిక అంశాలలో స్త్రీలు ఏ మేరకు పాల్గొంటారో ఇది తెలుపుతుంది. ఉదా: 2004 సాధారణ ఎన్నికల్లో లోక్‌సభలో మహిళా ప్రాతినిధ్యం కేవలం 8 శాతం మాత్రమే. అంటే మనదేశంలో GEM విలువ తక్కువగా ఉంది. నార్వే, స్వీడన్, డెన్మార్క్ లాంటి దేశాలు స్త్రీలు పరిపాలనా, రాజకీయ కార్యకలాపాలలో పాలుపంచుకొనేందుకు మేలైన అవకాశాలు కల్పించాయి.

జె) మానవ పేదరిక సూచీ (Human Poverty Index) ($HPI_{I \& II}$): అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలకు మానవ పేదరిక సూచీ-Iను గణిస్తారు. 108 దేశాలలో భారత HPI ర్యాంకు 62గా ఉంది. అభివృద్ధి చెందిన దేశాలకు HPI -IIను గణిస్తారు.

కె) గ్రీన్ ఇండెక్స్ (Green Index): ప్రపంచ బ్యాంక్ పర్యావరణ, కొనసాగించగలిగే అభివృద్ధి విభాగం దీనిని అభివృద్ధి చేసింది.

a) ఉత్పత్తి చేసిన ఆస్తులు b) సహజ వనరులు c) మానవ వనరులు అనే మూడు అంశాల సహాయంతో దీన్ని గణిస్తారు. 192 దేశాలలో భారత్ దిగువ నుంచి 20వ స్థానంలో ఉంది.

ఎల్) ఆర్థికాభివృద్ధి సూచీ (Economic Devel-opment Index) (EDI): దీనిని భారత్‌కు చెందిన NCAER (National Council of Applied Economic Research) అభివృద్ధి చేశారు.

a) విద్యాస్థాయి సూచిక, b) ఆరోగ్యాభివృద్ధి సూచిక, c) తలసరి ఆదాయం అనే మూడు అంశాలతో దీనిని గణిస్తారు.

ఆర్థికాభివృద్ధిని మాపనం చేయడానికి మొదట్లో ఎక్కువ మంది తలసరి ఆదాయాన్ని ఆమోదించినప్పటికీ నేడు HDIని సమగ్ర సూచీగా భావిస్తున్నారు.

ప్రాక్టీస్ ప్రశ్నలు

1.సాధారణంగా ఆర్థికవృద్ధికి కొలమానం ఏది?
ఎ) తలసరి ఆదాయం బి) తలసరి సంపద
సి) జీవన విధానం డి) ఏదీకాదు

2.ఆర్థికాభివృద్ధికి సూచికగా తలసరి ఆదాయాన్ని తీసుకోవడంలో ప్రధాన పరిమితి ఏమిటి?
ఎ) ధర దత్తాంశంలోని లోపాలు
బి) ఉత్పత్తి దత్తాంశంలోని లోపాలు
సి) దత్తాంశ సేకరణలో లోపాలు
డి) జీవన విధాన నాణ్యతపై అశ్రద్ధ

3.కింది భావనలలో వరుస క్రమంలో ఏ విధంగా అభివృద్ధి చెందాయో అమర్చండి?(Civils2008)
1) మౌలిక అవసరాల దృక్పథం
2) తలసరి ఆదాయ దృక్పథం
3) మానవాభివృద్ధి సూచీ దృక్పథం
ఎ) 1 - 2 - 3 బి) 2 - 1 - 3
సి) 2 - 3 - 1 డి) 1 - 3 - 2

4.భౌతిక జీవన ప్రమాణ సూచీ (PQLI) దేనిపై ఆధారపడి ఉంది? (Endowment E.O.2008)
ఎ) అక్షరాస్యత శాతం, శిశుమరణ రేటు, ఆయుర్ధాయం
బి) సరిపడ ఆహార సప్లై, నీరు, వసతి, ఆరోగ్య సేవలు
సి) పరిశుభ్రత వసతులు, విద్య, సంక్షేమ కార్యక్రమాలు
డి) పైవన్నీ

5.ఆర్థికాభివృద్ధికి నూతన కొలమానం?
ఎ) తలసరి ఆదాయం బి) సాంకేతిక పరిజ్ఞానం
సి) ఎగుమతులు డి) మానవాభివృద్ధి సూచిక

6.మానవాభివృద్ధి సూచీని ఏ అంశాల ఆధారంగా నిర్మిస్తారు? (J.L.2006)
ఎ) అక్షరాస్యత రేటు, శిశుమరణాల రేటు, ఆయుర్ధాయం
బి) అక్షరాస్యత రేటు, ఆయుర్ధాయం, ఆదాయం
సి) అక్షరాస్యత, ఆయుర్ధాయం, పరిశుభ్రత
డి) ఆయుర్ధాయం, శిశుమరణ రేటు, పోషణ

7.UNDP ద్వారా 1990 నుంచి వాడుకలో ఉన్న ఆర్థికాభివృద్ధి కొలమానం ఏది? (APPSC2001)
ఎ) మౌలిక అవసరాల సూచిక
బి) భౌతిక జీవన ప్రమాణ సూచీ (PQLI)
సి) మానవాభివృద్ధి సూచీ (HDI)
డి) ఆదాయ సూచీ

8.ప్రపంచ బ్యాంకుకు చెందిన పర్యావరణ కొనసాగించగలిగే అభివృద్ధి విభాగం వారు గ్రీన్ ఇండెక్స్‌ని అభివృద్ధి చేశారు. దీనిలో భాగం కానిది ఏది? (Civils2005)
ఎ) సహజ వనరులు బి) ఉత్పత్తైన ఆస్తులు

సి) మానవ వనరులు డి) సాంఘిక ఆస్తులు

9.మానవాభివృద్ధికి చెందిన మూడు అంశాల ఆధారంగా HDIని గణిస్తారు. కిందివాటిలో దానికి సంబంధించనిది ఏది? (Civils2004)

1) దీర్ఘకాలవంతమైన జీవనం, ఆరోగ్యం

2) విద్య, విజ్ఞానం 3) స్త్రీ, బాల్యాభివృద్ధి

4) సాంఘిక న్యాయం, సాధికారత 5) మెరుగైన జీవన ప్రమాణం

ఎ) 5 మాత్రమే బి) 3, 4

సి) 2, 3 డి) 1, 4

10. మహబూబ్-ఉల్-హక్ అభివృద్ధి చేసిన భావన?

ఎ) మూలధన కల్పన బి)మానవాభివృద్ధి సూచీ

సి) జనాభా అధ్యయన సూత్రాలు

డి) సంతులిత వృద్ధి

11.సాంఘిక అంశాలైన ఆయుర్దాయం, అక్షరాస్యత, ఆర్థిక అంశమైన తలసరి ఆదాయంతో గణించిన సూచీ ఏది? (Civils1997)

ఎ) కనీస అవసరాల సూచీ బి) కొనుగోలు శక్తి సూచీ

సి) మానవాభివృద్ధి సూచీ డి) సంక్షేమ సూచీ

12. 'నికర ఆర్థిక సంక్షేమ సూచీ'ని సూచించేది?

ఎ) జాతీయాదాయం + తలసరి ఆదాయం

బి) వాస్తవ స్థూలజాతీయోత్పత్తి + విశ్రాంతి సమయం + మార్కెటేతర కార్యకలాపాలు - పర్యావరణ కాలుష్యానికి అయ్యే వ్యయం

సి) వాస్తవ స్థూలజాతీయోత్పత్తి - విశ్రాంతి సమయం - మార్కెటేతర కార్యకలాపాలు + పర్యావరణ కాలుష్యానికి అయ్యే వ్యయం

డి) జాతీయాదాయం-జనాభా పెరుగుదల రేటు

జవాబులు	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	A	D	B	A	D	B	C	D	B	B	C	B

మానవాభివృద్ధి సూచిక - భారత్ పరిణామాలు

వివిధ ప్రత్యామ్నాయాల లభ్యత ద్వారా ఆర్థికావసరాలను తీర్చుకునే అవకాశం దేశంలోని ప్రజలకు లభించే స్థితిని బట్టి మానవాభివృద్ధిని కీలక అంశంగా పేర్కొనవచ్చు. మానవాభివృద్ధి సూచిక మూడు ప్రధాన అంశాలకు సంబంధించింది. అవి. 1) దీర్ఘకాలిక, ఆరోగ్యవంతమైన ఆయుఃప్రమాణం; 2) అక్షరాస్యత ప్రైమరీ/సెకండరీ స్థాయి పాఠశాలల్లో నమోదు శాతం 3) తలసరి జీడీపీ లెక్కింపు ఆధారంగా మంచి జీవన ప్రమాణం. ఏ ప్రణాళిక ధ్యేయమైనా చివరికి ప్రజలకు మంచి జీవన ప్రమాణాలను అందించడమే. ప్రత్యేకించి జనాభాలో అధిక శాతం ఉన్న పేద, బలహీన వర్గాల సంక్షేమం మానవ వికాస సూచీని బలపరుస్తుంది.

మానవాభివృద్ధి సూచీ (HDI) =

$$\frac{\text{సాధించిన విలువ – కనీసం సాధించాల్సిన విలువ (Actual Value – Minimum Value)}}{\text{గరిష్టంగా సాధించతగ్గ విలువ – కనీసం సాధించాల్సిన విలువ (Maximum Attainable Value – Minimum Value to be attained)}}$$

పై సూత్రం ప్రకారం ఆయుప్రమాణం, అక్షరాస్యత, తలసరి జీడీపీల విలువలు లెక్కించవచ్చు. మానవాభివృద్ధి సూచీ సూత్రం ప్రకారం సాధించిన విలువల మేరకు ప్రపంచ దేశాలను 3 రకాలుగా విభజించారు. 1) 0.5 పాయింట్ల కంటే తక్కువ స్కోర్ చేసిన దేశాలన్నీ అల్ప మానవాభివృద్ధి దేశాలుగా (**ఉదాహరణ:** సబ్‌సహారన్, ఆఫ్రికా దేశాలు); 2) 0.5 నుంచి 0.8 మధ్య పాయింట్లను సాధించిన దేశాలు మాధ్యమిక మానవాభివృద్ధి సాధించిన దేశాలు (**ఉదాహరణ:** చైనా, భారత్, బంగ్లాదేశ్ మొ।।నవి); 3) 0.8 పాయింట్ల కంటే అధికంగా సాధించిన దేశాలు అధిక మానవాభివృద్ధి దేశాలు (**ఉదాహరణ**: ఐస్‌లాండ్, నార్వే, అమెరికా, బ్రిటన్, జర్మనీ, రష్యా మొ।। దేశాలు)

మానవాభివృద్ధి సూచికలకు సంబంధించి భారత్ సాధించిన 2005 నాటి విలువలు - 2007 యుఎన్ఓ అభివృద్ధి రిపోర్టులోని వివరాలు:

ఎ) మానవ అభివృద్ధి సూచిక (2005) - 0.619

బి) పుట్టిన సమయంలో అంచనా వేసిన ఆయుఃప్రమాణం (సంవత్సరాలు) - 63.7

సి) అడల్ట్ లిటరసీ (15 సం।।, ఆ పైన) - 61.0%

డి) ప్రైమరీ, సెకండరీ, టెరిషియరీ స్థాయిలన్నింటినీ కలిపి సాధించిన విద్యార్థుల నమోదు - 63.8%

ఇ) సాధించిన తలసరి జీడీపీ (యు.ఎస్ డాలర్ పీపీపీ విలువలు) - 34,522

ఎఫ్) ఆయుఃప్రమాణం - 0.645

జి) జీడీపీ సూచిక - 0.591

భారత్‌లో సామాజిక కార్యక్రమాలపై ప్రభుత్వం ఖర్చు పెడుతున్నప్పటికీ సాధించిన ఆర్థికాభివృద్ధి ఫలితాలు మానవాభివృద్ధికి చెందిన అంశాల్లో ప్రతిబింబించడం లేదని 2007 యుఎన్‌డీపీ(UNDP) రిపోర్టులో పేర్కొనడం గమనార్హం. భారత మానవాభివృద్ధి సూచిక 2000లో 0.5777 నుంచి 2004లో 0.6111కు, 2005లో 0.619కు పెరిగింది. మొత్తం 177 దేశాలతో పోలిస్తే 128వ ర్యాంకు సాధించి మధ్యస్థ దేశాల కేటగిరిలో చేరింది. 2004లో 126వ స్థానంలో ఉండి రెండు పాయింట్లు కోల్పోయి అభివృద్ధిలో మధ్యస్థ దేశాల కేటగిరిలో చేరింది.

మానవాభివృద్ధి లెక్కింపు విధానం

సూచిక	అత్యధిక విలువ	కనీస విలువ
పుట్టిన సమయంలో ఆశించిన ప్రమాణం	85	25
బడిలో పిల్లలు/వయో జనుల నమోదు శాతం	100	0
సాధించవలసిన తలసరి జీడీపీ (యు.ఎస్. డాలర్ PPP విలువలలో)	40,000	100

NOTES:

PPP : పర్చేజ్ పవర్‌పారిటీ విలువ అంటే కరెన్సీల కొనుగోలు శక్తి సామర్థ్యం ఆధారంగా వస్తువుల విలువలను ప్రకటించడం.

Source: UNDP Report 2007

పైన పేర్కొన్న ప్రతి అంశంలోని విలువలను కింది సూత్రం ప్రకారం 0 నుంచి 1 వరకు మధ్య వచ్చే విలువగా గుర్తిస్తారు.

మానవాభివృద్ధిపై కేంద్ర ప్రభుత్వ ఖర్చు:

2007-08 భారత ఆర్థిక సర్వే ప్రకారం సామాజిక రంగం, గ్రామీణాభివృద్ధిపై కేంద్ర ప్రభుత్వ ఖర్చు క్రమేపీ పెరిగింది. 2002-03తో పోలిస్తే విద్యపై జరిగిన ఖర్చులో 86.9 శాతం, ఆరోగ్యంపై 115.9 శాతం, మొత్తం సామాజిక రంగంపై 107.7 శాతం వృద్ధి 2007-08లో కనిపించింది. మొత్తం దేశీయ స్థూల ఉత్పత్తిలో సామాజికరంగంపై జరిగిన ఖర్చు శాతం 2002-03లో 5.77 శాతం ఉండగా 2007-08నాటికి 6.27 శాతానికి పెరిగింది. సామాజిక రంగం మొత్తం ఖర్చులో విద్యపై జరిగిన ఖర్చు శాతం ఎక్కువగా ఉంది. 2002-03 - 2007-08ల మధ్య జరిగిన ఖర్చు పరిశీలిస్తే ఆరోగ్య రంగం మీద జరిగిన ఖర్చు శాతం 21 నుంచి 22 శాతాల మధ్య నిలకడగా ఉంది. ఆరోగ్య రంగంలో ఇంకా ఎక్కువ నిధులు వెచ్చిస్తే తప్ప మన దేశ మానవాభివృద్ధి సూచికలో అధిక పాయింట్లు సాధించలేం. ప్రాంతీయ అసమానతలు, పేదరికం, అన్నివర్గాల ప్రజలకు సమాన అవకాశాలు కల్పిం

చడం, మౌలిక సౌకర్యాలు, ఆరోగ్యం, విద్య అందరికి అందుబాటు లోకి తీసుకురావడం, సాంఘిక భద్రత కల్పించడం దేశంలో మానవ వికాసానికి దోహదం చేస్తాయి. మానవాభివృద్ధి ప్రణాళికలపై ఎక్కువ దృష్టి సారించాలని 11వ ప్రణాళికలో కూడా పేర్కొన్నారు.

మాదిరి ప్రశ్నలు

1. మానవాభివృద్ధి సూచీలో ర్యాంకుల సాధనలో ముందంజలో ఉన్న దేశాలకు సంబంధించి కిందివాటిలో ఏది సరైంది?

ఎ) సగటు తలసరి ఆదాయం ఎక్కువగా ఉంది

బి) భారత్ కంటే తక్కువ తలసరి ఆదాయం ఉన్న దేశాలు మానవాభివృద్ధి సూచికలో ముందంజలో ఉన్నాయి

సి) ఆరోగ్యం, అక్షరాస్యత కార్యక్రమాలకు ప్రాధాన్యం ఇచ్చిన దేశాల్లో తలసరి ఆదాయం తక్కువ ఉన్నప్పటికీ మానవ అభివృద్ధి సూచికలో ముందంజలో ఉన్నాయి.

డి) అన్నీ సరైనవే

2. మానవాభివృద్ధి సూచీలో ఇండియా 2005 నాటికి 128వ స్థానంలో ఉన్నదని తెలియజేసిన రిపోర్ట్?

ఎ) 2007 యుఎన్‌డీపీ బి) ప్రపంచ బ్యాంక్

సి) గాట్ డి) ఏదీ కాదు

3. 2007 మానవాభివృద్ధి సూచీలో భారత్‌కు లభించిన పాయింట్లు?

ఎ) 0.619 బి) 0.743

సి) 0.555 డి) 0.547

4. కింది వాటిలో మానవాభివృద్ధి సూచీకి సంబంధించి ఏది సరైంది?

ఎ) శ్రీలంక భారత్ కంటే ముందున్నది.

బి) పాకిస్థాన్, బంగ్లాదేశ్ భారత్ కంటే వెనుక ఉన్నాయి.

సి) మానవాభివృద్ధి సూచీలో భారత్ మెరుగుదల సాధించిన ప్పటికీ ఇతర దేశాలు అభివృద్ధిలో ముందుకు దూసుకు పోయాయి.

డి) పైవన్నీ

5. మానవాభివృద్ధి సూచీ - 2007లో ప్రథమ స్థానంలో ఉన్న దేశం?

ఎ) ఐస్‌ల్యాండ్ బి) నార్వే

సి) జపాన్ డి) కెనడా

6. మానవాభివృద్ధిలో ప్రథమ, చివరి స్థానాలు సాధించిన రాష్ట్రాలు?

ఎ) కేరళ, బీహార్ బి) కేరళ, అస్సాం

సి) ఆంధ్రప్రదేశ్, గోవా డి) కర్నాటక,కేరళ

7. జాతీయ మానవాభివృద్ధి నివేదిక-2001 ప్రకారం 'బీమారు' (BIMARU)గా ఏ రాష్ట్రాలను పరిగణించారు?

ఎ) బీహార్, మధ్యప్రదేశ్, రాజస్థాన్, యూపీ

బి) ఒరిస్సా, పశ్చిమ బెంగాల్

సి) కర్నాటక, గోవా, గుజరాత్

డి) ఏవీ కావు

8. స్త్రీ, పురుష సమానత్వ సూచీలో కేరళను మించిన రాష్ట్రం?

ఎ) బీహార్ బి) ఆంధ్రప్రదేశ్

సి) గుజరాత్ డి) హిమాచల్ ప్రదేశ్

9. మానవాభివృద్ధిని నిర్ణయించే ప్రాతిపదికలు?

ఎ) విద్య బి) తలసరి ఆదాయం

సి) ఆయుఃప్రమాణం డి) అన్నీ

10. మహదూబ్-ఉల్-హక్ ప్రత్యేకత?

ఎ) హెచ్‌డీఐ సూచిక తయారు చేసిన వ్యక్తి

బి) నోబెల్ గ్రహీత

సి) పాకిస్తాన్ రాయబారి

డి) యుఎన్‌ఓ (UNO) ప్రతినిధి

సమాధానాలు

1 డి	2 ఎ	3 ఎ	4 డి	5 ఎ
6 ఎ	7 ఎ	8 డి	9 డి	10 సి

మానవాభివృద్ధి నివేదికలో భారతదేశ స్థానం..

జనాభా ఒత్తిడి

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు అధిక జనాభా ఒత్తిడిని ఎదుర్కొంటాయి. జనాభా పరిణామ సిద్ధాంతంలో రెండో దశలో ప్రవేశించి ఉంటాయి. భారతదేశం 1921 నుంచి జనాభా పరిణామ సిద్ధాంతం రెండో దశలో ప్రవేశించింది. 1921 పూర్వం మన దేశంలో జనన, మరణ రేట్లు రెండూ ఎక్కువగానే ఉండేవి. 1921 తర్వాత జననరేటు తగ్గుదల కంటే మరణరేటు తగ్గుదల ఎక్కువ ఉండటం వల్ల జనాభా విస్ఫోటనం సంభవించింది. అందుకే 1921ని గొప్ప విభాజక సంవత్సరంగా పిలుస్తారు. 1981 నుంచి జనాభా వృద్ధిరేటులో తగ్గుదల కనిపిస్తుంది. అందువల్ల 1981ని గ్రేట్ ఇయర్‌గా పిలుస్తారు. 1991-2001 మధ్య భారత జనాభా వృద్ధిరేటు 21.3 శాతం కాగా, వార్షిక వృద్ధిరేటు 1.93 శాతం. జనాభా పెరగటం వల్ల శ్రామిక శక్తి పెరిగి నిరుద్యోగ సమస్య ఏర్పడుతుంది.

ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగిత, అల్ప ఉద్యోగిత

భారతదేశం లాంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ఉండే నిరుద్యోగిత నిర్మాణాత్మకమైంది, శాశ్వతమైంది. ఇది మూలధనం కొరత వల్ల ఏర్పడుతుంది. అమలులో ఉన్న వేతనానికి పని చేయడానికి సిద్ధపడిన ప్పటికీ, పని లభ్యంకాని పరిస్థితిని నిరుద్యోగిత అంటారు. మన దేశంలో నిరుద్యోగితతో పాటు వ్యవసాయరంగంలో ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగిత ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. ఒక రంగంలో అవసరానికి మించి శ్రామికులు పని చేస్తుంటే వారిని ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగులు అంటారు. వారిని తొలగించినా మొత్తం ఉత్పత్తి మారదు. అంటే వారి ఉపాంత ఉత్పత్తి '0' లేదా రుణాత్మకంగా ఉంటుంది. జనాభా ఒత్తిడి, ప్రత్యామ్నాయ ఉపాధి అవకాశాలు లేకపోవటం దీనికి కారణం. మరోవైపు పట్టణాల్లో పారిశ్రామిక, విద్యావంతుల నిరుద్యోగిత కనిపిస్తుంది. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగితతో పాటు రుణ సంబంధ నిరుద్యోగిత కనిపిస్తుంది. 2004-05 NSSO 61వ రౌండ్ అంచనాల ప్రకారం గ్రామీణ పురుషుల్లో 8 శాతం, పట్టణ పురుషుల్లో 7.5 శాతం నిరుద్యోగిత ఉంది. గ్రామీణ స్త్రీలలో 8.7 శాతం, పట్టణ మహిళల్లో 11.6 శాతం నిరుద్యోగిత ఉంది. దేశంలో నిరుద్యోగిత, ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగితతో పాటు అల్ప ఉద్యోగిత కూడా కనిపిస్తుంది. వ్యక్తుల శక్తి సామర్థ్యాలు, అర్హతల కంటే తక్కువ స్థాయి ఉపాధిలో పాల్గొనడమే అల్ప ఉద్యోగిత.

మూలధనం కొరత

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ఆదాయ స్థాయి తక్కువగా ఉండటంతో పొదుపు స్థాయి తగ్గడం, పెట్టుబడికి ప్రోత్సాహం లేకపోవడం వల్ల మూలధన కల్పన తక్కువగా ఉంటుంది. దేశంలో తలసరి మూలధన లభ్యత, మూలధన కల్పనరేటు తక్కువగానే ఉంది. అయితే ఈ మధ్యకాలంలో పొదుపు, పెట్టుబడుల స్థాయి పెరుగుతూ వస్తున్నాయి. 1950-51లో జీడీపీలో పొదుపు శాతం 8.6 శాతం కాగా, 2006-07 నాటికి 34 శాతానికి పెరిగింది. దీనిలో ఎక్కువ గృహరంగం నుంచే వస్తోంది.

2006-07 సీఎస్ఓ నివేదిక ప్రకారం స్థూల దేశీయ పొదుపు 34.8 శాతం కాగా, స్థూల మూలధన కల్పన 35.9 శాతం (జీడీపీలో శాతం).

ఆదాయ అసమానతలు

అభివృద్ధి చెందిన దేశాలతో పోలిస్తే అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ఆదాయ సంపదలో అసమానతలు ఎక్కువగా ఉంటాయి. ప్రపంచ అభివృద్ధి నివేదిక 2001 ప్రకారం మన దేశంలో ఆదాయంలో దిగువనున్న 40 శాతం కుటుంబాల మొత్తం కుటుంబ వ్యయంలో 20 శాతం వ్యయం చేస్తే, పైనున్న 20% కుటుంబాలు 46 శాతం వ్యయం చేస్తున్నాయి. ఆదాయ అసమానతలు గణించేందుకు లారెంజ్ రేఖను వాడతారు. ఆదాయ అసమానత స్థాయిని 'గిని గుణకం' ద్వారా కొలుస్తారు. గిని గుణకం 0-1 మధ్యలో ఉంటుంది. '0' సంపూర్ణ సమానత్వాన్ని '1' అసంపూర్ణ అసమానత్వాన్ని సూచిస్తుంది. మన దేశంలో 1994లో గిని గుణకం 0.297 కాగా, 1997లో 0.378.

అభివృద్ధి ప్రారంభంలో అసమానతలు పెరుగుతాయని తర్వాత దశలో అసమానతలు తగ్గుతాయని, దీన్ని రేఖపై చూపిస్తే తిరగేసిన 'U' (Inverted 'U' hypothesis) ఆకారం వస్తుంది. దీనిని సైమన్ కుజ్‌నెట్స్ ప్రతిపాదించారు.

తక్కువ మానవాభివృద్ధి

అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో నిరక్షరాస్యత ఎక్కువగా ఉండటం అభివృద్ధికి ఆటంకంగా నిలుస్తుంది. మూఢనమ్మకాలు, సంప్రదాయాలు కట్టు బాట్లకు ప్రాధాన్యత ఇచ్చి, కర్మ సిద్ధాంతాన్ని నమ్మలేదు. 2001 జనాభా లెక్కల ప్రకారం మన దేశ అక్షరాస్యత 65.38 శాతం. అంటే 35 శాతం మంది నిరక్షరాస్యులే. విద్య, శిక్షణ, పరిశోధన, ఆరోగ్యంపై చేసే పెట్టుబడులే మానవ మూలధనం. 2004లో ప్రాథమిక విద్య, ఉన్నత విద్య పరిశోధన అభివృద్ధిపై ప్రభుత్వ వ్యయం జీడీపీలో కేవలం 3.3 శాతం మాత్రమే. ఆరోగ్యంపై వ్యయం కూడా కేవలం 0.9 శాతం మాత్రమే. యూఎన్‌డీపీ 2008 మానవాభివృద్ధి నివేదిక (హెచ్‌డీఐ) ప్రకారం 179 దేశాల్లో భారతదేశానికి 132వ స్థానం లభించింది. 2007 నివేదికలో 128 స్థానంలో నిలిచింది.

తక్కువ జీవన ప్రమాణ స్థాయి

మన దేశంలో పౌష్టికాహారం కొరత, తీసుకునే ఆహారంలో పప్పుధాన్యాలు, ప్రోటీన్లు, విటమిన్లు లోపం వంటి లక్షణాలు కనిపిస్తున్నాయి. ప్రపంచ అభివృద్ధి సూచికల ప్రకారం 46 శాతం పిల్లలు, 60 శాతం తల్లులు పౌష్టికాహార లోపంతో బాధపడుతున్నారు. 2001 జనాభా లెక్కల ప్రకారం 86 శాతం కుటుంబాలు మాత్రమే సురక్షిత మంచినీటిని పొందుతున్నాయి. సురక్షిత మంచినీటి కొరత వల్ల వ్యాధులతో పోరాడే శక్తి తగ్గి, శ్రామిక సామర్థ్యం తగ్గుతుంది. 2001 లెక్కల ప్రకారం 52 శాతం కుటుంబాలు మాత్రమే శాశ్వత ఇళ్లలో నివసిస్తున్నారు. 34.5 శాతం గృహాలకు రేడియో, టీవీ, టెలిఫోన్, సైకిల్, స్కూటర్ వంటి కనీస వస్తువులు కూడా లేవు.

జనాభా సంపద లక్షణాలు

అధిక జనసాంద్రత, అల్ప ఆయుర్దాయం, అధిక శిశు మరణాల రేటు లాంటి లక్షణాలు కనిపిస్తాయి. ప్రపంచ సగటు జనసాంద్రత చదరపు కిలోమీటరుకు 50 మంది మాత్రమే. అధిక జనాభా కలిగిన చైనా జనసాంద్రత (141) కంటే భారత జన సాంద్రత ఎక్కువ (చ.కి.మీ.కు 324). దీని వల్ల భూమి, సహజవనరులపై భారం పడుతుంది.

అభివృద్ధి చెందిన దేశాలతో పోలిస్తే, భారతదేశంలో పిల్లల జనాభా శాతం ఎక్కువ. అనుత్పాదక జనాభా ఎక్కువగా ఉండటం వల్ల, ఉత్పాదక జనాభాపై ఆధారపడే వారి భారం పెరుగుతుంది. అయితే మన దేశంలో పిల్లల శాతం తగ్గుతూ, పని చేసే జనాభా శాతం నెమ్మదిగా పెరుగుతోంది.

2026 నాటికి 15-64 ఏళ్ల మధ్య జనాభా శాతం 60.4 శాతానికి పెరగగలదని అంచనా. ఉత్పాదక జనాభా పెరగడాన్ని డెమోగ్రాఫిక్ డివిడెండ్ అంటారు. సగటు ఆయుర్దాయం కూడా తక్కువే (65 ఏళ్లు). 2003కి శిశు మరణాల రేటు (ప్రతి 1000 జననాలకు 60) ఎక్కువగానే ఉంది.

2001 జనాభా లెక్కల ప్రకారం వివిధ వయో వర్గాలలో జనాభా శాతం

వయో వర్గం	జనాభాలో శాతం
0 - 14	33.5
15 - 64	61.5
65 సం।।పైన	5.0

స్థూల దేశీయ పొదుపులో భాగాలు (జీడీపీలో పొదుపు శాతం)

	1950-51	2006-07
గృహ రంగం	5.7%	23.8%
ప్రైవేటురంగం	0.9%	7.8%
ప్రభుత్వ రంగం	2.0%	3.2%
మొత్తం పొదుపు	8.6%	34.8%

MODEL QUESTIONS

1. గ్రేట్ డివైడింగ్ ఇయర్ అని పేర్కొనే సంవత్సరం?
   ఎ) 1911 బి) 1921
   సి) 1951 డి) 1981
2. ప్రస్తుతం భారత జాతీయాదాయంలో అత్యధిక శాతం వాటా ఏ రంగం నుంచి వస్తోంది?
   ఎ) వ్యవసాయం బి) పారిశ్రామిక
   సి) సేవలు డి) ప్రాథమిక
3. ఏ రకమైన నిరుద్యోగుల ఉపాంత ఉత్పాదకత శూన్యం/రుణాత్మకంగా ఉంటుంది.?
   ఎ) రుతు సంబంధిత నిరుద్యోగులు
   బి) విద్యావంతుల్లో నిరుద్యోగిత
   సి) చక్రీయ నిరుద్యోగిత
   డి) ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగిత
4. NSSO 61వ రౌండ్ అంచనాల ప్రకారం గ్రామీణ పురుషుల్లో నిరుద్యోగిత శాతం?
   ఎ) 8 బి) 7.5 సి) 8.7 డి) 11.6
5. స్థూల దేశీయ పొదుపులో అత్యధిక వాటా ఏ రంగం నుంచి లభ్యమవుతోంది?
   ఎ) ప్రభుత్వ బి) కార్పొరేటు
   సి) గృహ డి) విదేశీ
6. లారెంజ్ వక్రరేఖ దేన్ని కొలవడానికి ఉప యోగపడుతుంది?
   ఎ) ఆదాయ పంపిణీ బి) దారిద్ర్యం
   సి) నిరుద్యోగిత డి) జనాభా

సమాధానాలు : 1- బి 2 - సి 3 - డి 4 - ఎ 5 - సి 6 - ఎ

మానవాభివృద్ధి సూచీలో దిగజారిన భారత్

ఆర్థికాభివృద్ధికి కొలమానంగా జాతీయ తలసరి ఆదాయాలను తీసుకోవడంలో పరిమితులు ఉండటం వల్ల 1990 నుంచి యూఎన్‌డీపీ 'మానవాభివృద్ధి సూచీ'ని గణిస్తోంది. దేశానికి నిజమైన సంపద ప్రజలే. ప్రజల స్వేచ్ఛ, ఎంపికలను విస్తృతపరచడమే ఆర్థికాభివృద్ధి ముఖ్య లక్ష్యం. మానవాభివృద్ధిని సంక్షిప్తంగా కొలిచే సాధనమే ఈ సూచిక. హెచ్‌డీఐ రూపకల్పనలో ఎక్కువ కృషిచేసిన 'మహబూబ్ ఉల్‌హక్' ''ప్రజల ఎంపికలను విస్తృతం చేయటంతో పాటు ప్రజా శ్రేయస్సును పెంపొందించే క్రమాన్ని'' మానవాభివృద్ధి అని నిర్వచించారు.

హెచ్‌డీఐ నిర్మాణంలో తీసుకొనే అంశాలు

1) ఆయుర్దాయం (Life Expectancy Index (LEI)

2) అక్షరాస్యత (Educational Attainment Index (EAI) (వయోజన అక్షరాస్యత, ప్రాథమిక, ద్వితీయ, తృతీయ విద్యలలో ఉమ్మడి నమోదు నిష్పత్తి)

3) జీవన ప్రమాణం (Standard of Living Index (SLI) (జీవన ప్రమాణాన్ని $PPPలో తలసరి ఆదాయం ద్వారా గణిస్తారు)

దీనిని HDI = 1/3 (LEI + EAI + SWI) అనే పద్ధతిలో గణిస్తారు. ప్రతిసూచికకు గరిష్ట కనిష్ట విలువలు ఇస్తారు. యూఎన్‌డీపీ నిర్ణయించిన గరిష్ట, కనిష్ట విలువలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి.

ఈ విలువలను ఉపయోగించి అంశసూచీని గణిస్తారు.

$$\text{అంశసూచీ} = \frac{\text{వాస్తవిక విలువ} - \text{కనిష్ట విలువ}}{\text{గరిష్ట విలువ} - \text{కనిష్ట విలువ}}$$

మానవాభివృద్ధి సూచికపై ఆధారపడి ప్రపంచ దేశాలను మూడు రకాలుగా విభజిస్తారు.

ఎ) తక్కువ మానవాభివృద్ధి దేశాలు- 0.0-0.50

బి) మధ్యస్థాయి మానవాభివృద్ధి దేశాలు - 0.51 నుంచి 0.79

సి) అధిక మానవాభివృద్ధి దేశాలు-0.80 నుంచి 1.0

2005 నాటి గణాంకాల ఆధారంగా 2007 మానవాభివృద్ధి నివేదికను యూఎన్‌డీపీ 2007 నవంబరులో బ్రెజిల్ దేశంలో విడుదల చేసింది. దీనిలో 0.619 సూచీతో భారతదేశం మధ్యస్థాయి మానవాభివృద్ధి దేశాల తరగతిలో నిలిచింది. గత ఏడాది 126వ ర్యాంకు ఉండగా, ప్రస్తుతం 128కి దిగజారింది. బ్రెజిల్ (70), చైనా (81), శ్రీలంక (99), మాల్దీవులు (100), ఈజిప్టు (112) లాంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలు మనకంటే ముందు వరుసలో ఉన్నాయి. భారతదేశ తలసరి ఆదాయం కంటే తక్కువ తలసరి ఆదాయం పొందే బోలివియా, తజికిస్థాన్, కిర్గిస్థాన్ లాంటి దేశాలు మానవాభివృద్ధిలో మనకంటే ముందు వరుసలో ఉన్నాయి. ఈ నివేదికలో ఐస్‌లాండ్ మొదటి ర్యాంక్‌ను, సియెర్రాలియోన్ 177వ ర్యాంక్‌ను పొందాయి.

ఆర్థిక వృద్ధి-మానవాభివృద్ధి సంబంధం

ఆర్థిక వృద్ధి మానవాభివృద్ధిలో ప్రగతిని పెంచుతుందని కచ్చితంగా చెప్పలేం. **ఉదా:** మన దేశ తలసరి జీడీపీ 3530 (PPP$)కాగా, ర్యాంకింగ్‌లో 128వ స్థానం సాధించింది. అదే తజికిస్థాన్ తక్కువ తలసరి జీడీపీ కలిగి ఉన్నప్పటికీ ($1370) అధిక మానవాభివృద్ధిని కలిగి (0.68) 122వ స్థానంలో ఉంది. తజికిస్థాన్ కంటే భారత్ అధిక వృద్ధిని కలిగినప్పటికీ ఆ వృద్ధి భారత్‌లో ఉత్తమ విద్య, ఆరోగ్య సౌకర్యాలు కల్పించలేకపోయిందని తెలుస్తుంది. తజికిస్థాన్ తక్కువ ఆర్థికవృద్ధితో ప్రజలకు అధిక మానవాభివృద్ధిని అందించగలిగింది.

వివిధ రాష్ట్రాల్లో హెచ్‌డీఐ

మనదేశంలో వివిధ రాష్ట్రాలకు సంబంధించిన హెచ్‌డీఐలను ఐక్యరాజ్యసమితికి చెందిన 'జనాభా కార్యకలాపాల నిధి' (యూఎన్‌ఎఫ్‌పీఏ), మహ బూబ్ ఉల్-హక్, బిస్వజిత్ గుహలు తయారు చేశారు. యూఎన్‌ఎఫ్‌పీఏ, హాక్‌ల హెచ్‌డీఐలోని అంశాలు ఇంచుమించు ఒకేలా ఉన్నాయి. హెచ్‌డీఐ నిర్మాణంలో దాదాపుగా యూఎన్‌డీపీ తీసుకొన్న అంశాలనే హక్, బిస్వజిత్ తీసుకొన్నారు. హక్ మాత్రం అక్షరాస్యత రేటులో పాఠశాల నమోదు నిష్పత్తిని విడిచిపెట్టారు. బిస్వజిత్ గుహ అదనంగా ''జీవన నాణ్యత, పేదరిక నిర్మూలన, పట్టణీకరణ'' అనే మూడు అంశాలను చేర్చి మొత్తం 6 అంశాల సహాయంతో 4 మానవాభివృద్ధి సూచి కలను తయారుచేశారు. మెథడాలజీ మాత్రం యూఎన్‌డీపీ ఉపయోగించిందే. ఆయుర్దాయం, రాష్ట్ర తలసరి ఆదాయం, అక్షరాస్యతలు అనే మూడు అంశాలతో హెచ్‌డీఐ1ని, దీనికి జీవన నాణ్యతను చేర్చి హెచ్‌డీఐ2ని, దీనికి పేదరికాన్ని చేర్చి హెచ్‌డీఐ3ని, దీనికి పట్టణీకరణను చేర్చి హెచ్‌డీఐ 4ని నిర్మించారు. ఈ నాలుగు రకాల సూచీల్లోనూ 'కేరళ' ప్రథమ స్థానంలో ఉంది.

జాతీయ మనవాభివృద్ధి నివేదిక NHDR 2001

ప్రణాళికా సంఘం రూపొందించిన జాతీయ మానవాభివృద్ధి రిపోర్టును 2002లో ప్రచురించారు. 1981, 1991, 2001 కాలానికి

ప్రణాళిక సంఘం రాష్ట్రాల వారీగా, దేశం మొత్తంగా తయారు చేసింది. దత్తాంశం కొరత కారణంగా 15 రాష్ట్రాలకే 2001 మానవాభివృద్ధి సూచీని రూపొందించింది. యూఎన్‌డీపీ ఉపయోగించిన దీర్ఘకాల జీవనం, విద్యాసాధన, ఆర్థిక సాధనలనే ఇది కూడా ఉపయోగించినా కొద్దిపాటి వ్యత్యాసం ఉంది. ఈ సూచికలో ఆంధ్రప్రదేశ్‌ది 10వ స్థానం (0.416).

అంశం	యూనిట్	గరిష్ట విలువ	కనిష్ట విలువ
1) ఆయుర్దాయం (జననం నుంచి)	సంవత్సరాల్లో	85	25
2) అక్షరాస్యత	శాతంలో	100	0
3) జీవన ప్రమాణం (తలసరి ఆదాయం)	కొనుగోలు శక్తి సమానతలో($PPP)	40,000	100

భారతదేశంలో హెచ్‌డీఐ మెరుగవుతూ వస్తోంది. 1981లో 0.302, 1991లో 0.381, 2001లో 0.472కి ఈ సూచీ పెరిగింది. అయితే అంతర్జాతీయ ప్రమాణాలను ఆధారంగా తీసుకుంటే భారత హెచ్‌డీఐ విలువ 0.5 కంటే తక్కువగా ఉంటూ అల్పమానవాభివృద్ధి దేశాల స్థానంలో కనపడుతుంది. 0.638 సూచీతో కేరళ మొదటి స్థానంలో, 0.367 సూచీతో బీహార్ దిగువ స్థానంలో ఉంది. ఆంధ్రప్రదేశ్ 0.416 సూచీతో 10వ స్థానంలో ఉంది. ఆర్థికంగా మెరుగైన రాష్ట్రాలు హెచ్‌డీఐలో కూడా మెరుగైన స్థానంలో, పేద రాష్ట్రాలు హెచ్‌డీఐలో వెనుకబాటుతనాన్ని సూచిస్తున్నాయి. అయితే మధ్య ఆదాయం గల రాష్ట్రాల్లో ఆర్థికాభివృద్ధికి, హెచ్‌డీఐకి గల సంబంధం అంతస్పష్టంగా కనబడటం లేదు.

ప్రాక్టీస్ ప్రశ్నలు...

1. మానవాభివృద్ధి సూచిక (హెచ్‌డీఐ) విలువ వేటి మధ్యలో ఉంటుంది?
   ఎ) 1-100 బి) 0-1
   సి) 100-100 డి) పైవేవీ కావు
2. యూఎన్‌డీపీ మానవాభివృద్ధి సూచీలో భాగం కానిది?
   ఎ) తలసరి జీడీపీ
   బి) పుట్టినప్పటినుంచి ఆయుర్దాయం
   సి) ఉమ్మడి ప్రాథమిక, ద్వితీయ, తృతీయ స్థూల నమోదు నిష్పత్తి
   డి) తక్కువ బరువుతో పుట్టిన పిల్లల శాతం
3. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో 2001 నాటి మానవాభి వృద్ధి సూచిక విలువ?
   ఎ) 0.444 బి) 0.427
   సి) 0.513 డి) 0.416
4. మానవాభివృద్ధి సూచిక 2001 ఆధారంగా భా రతదేశంలో మొదటి స్థానంలో ఉన్న రాష్ట్రం?
   ఎ) పశ్చిమ బెంగాల్ బి) మహారాష్ట్ర
   సి) కేరళ డి) పంజాబ్
5. మానవాభివృద్ధి సూచీ ప్రధాన శిల్పి?
   ఎ) పి.ఆర్. బ్రహ్మానందం బి) మహబూబ్ ఉల్-హక్
   సి) వి.కె.ఆర్.వి. రావు డి) ఆర్.ఎస్. సేన్
6. యూఎన్‌డీపీ మానవాభివృద్ధి సూచీ వర్గీకరణలో భారతదేశం ఏ రకమైన విభజనలో ఉంది?
   ఎ) తక్కువ మానవాభివృద్ధి దేశం
   బి) మధ్యస్థాయి మానవాభివృద్ధి దేశం
   సి) అధిక మానవాభివృద్ధి దేశం
   డి) అత్యల్ప తక్కువ మానవాభివృద్ధి దేశం
7. బిస్వజిత్ గుహ రూపొందించిన హెచ్‌డీఐ4లో లేని అంశం?
   ఎ) జీవన నాణ్యత బి) పేదరిక నిర్మూలన
   సి) పట్టణీకరణ డి) పిల్లల్లో అల్ప బరువు

జవాబులు	1	2	3	4	5	6	7
	B	D	D	C	B	B	D

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మానవాభివృద్ధి

దేశంలో వివిధ ప్రాంతాలు సాధించాల్సిన మానవాభివృద్ధిపై అనేక పరిశోధనలు, వ్యూహాలు పలువురు ఆర్థిక విశ్లేషకులను ఇటీవల ఆకర్షిస్తున్నాయి. జాతీయ స్థాయిలో సాధించామనుకొనే అభివృద్ధి ఫలితాలు వివిధ రాష్ట్రాలు, ప్రాంతాలు, జిల్లా స్థాయిల్లో కూడా ప్రతిబింబించాలి. పంచవర్ష ప్రణాళికల్లో ప్రాంతాల సమన్వయ అభివృద్ధి (Balance Regional Development) ప్రధాన లక్ష్యంగా నాటి నుంచి నేటి వరకు కొనసాగుతోంది. పేదరికం నిర్మూలన, అక్షరాస్యత సాధన, ఆరోగ్య ప్రమాణాల్లో అభివృద్ధి లాంటి లక్ష్యాల్లో అనేక రాష్ట్రాలు నేటికీ వెనుకబడి మానవ వనరుల అభివృద్ధిలో తారతమ్యాలను తెలియజేస్తున్నాయి. ప్రభుత్వం చేపట్టిన అభివృద్ధి ప్రక్రియ నిజానికి అసమతౌల్యానికి దారితీసిందా అనే సందేహం కలుగుతోంది. వికేంద్రీకరించిన ప్రణాళిక వ్యూహాల ద్వారా వెనుకబడిన జిల్లాలను ప్రాంతాలవారీగా గుర్తించి మానవాభివృద్ధి చర్యలు చేపట్టాల్సిన ఆవశ్యకతను ప్రభుత్వం గుర్తించింది.

యుఎన్‌డీపీ(UNDP) నిర్వచనం ప్రకారం మానవాభివృద్ధి ప్రజల కోరికలను తీర్చేందుకు ప్రత్యామ్నాయాలు(choices or substitutes) సృష్టించడంలో, ప్రజలకు విద్య, ఆరోగ్యం, జీవన ప్రమాణాలు, జాతీయ వనరుల వినియోగంలో ప్రజలందరికీ సమాన భాగస్వామ్యం కల్పించడంలో ప్రతిబింబిస్తుంది. మానవాభివృద్ధి లబ్దిదారులు ప్రజలే. యుఎన్‌డీపీ మొట్టమొదట 1990లో మానవాభివృద్ధి నివేదికలను దేశాల స్థాయిలో రూపొందించే ప్రక్రియను చేపట్టింది. అదే విధంగా దేశాల్లోని వివిధ ప్రాంతాలు లేదా రాష్ట్రాల స్థాయిలో కూడా మానవాభివృద్ధి నివేదికలను ఆయా రాష్ట్రాలు తయారు చేయాలని సూచించింది.

రాష్ట్రాల స్థాయిలో మానవాభివృద్ధి నివేదికను మొట్టమొదట మధ్యప్రదేశ్ తయారుచేసింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ 2007లో తన మొదటి మానవాభివృద్ధి నివేదికను సెంటర్ ఫర్ ఎకనామిక్, సోషల్ స్టడీస్ సంస్థ(CESS) ద్వారా రూపొందింపజేసింది. రాష్ట్రంలోని జిల్లాల మానవాభివృద్ధి స్థాయిలను ఈ నివేదికలోపొందుపర్చారు.

భారతదేశంలో 15 ప్రధాన రాష్ట్రాల మానవాభివృద్ధి సూచీలతో పోలిస్తే, ఆంధ్రప్రదేశ్ వెనుకబడి ఉంది (పట్టిక 1). మన రాష్ట్ర మానవాభివృద్ధి సూచీ విలువ 0.298 (1981) నుంచి 0.377 విలువ (1991) నాటికి, 0.416 విలువ (2001) నాటికి సాధించింది. మిగతా దక్షిణాది రాష్ట్రాలు (కర్నాటక, కేరళ, తమిళనాడు) కంటే కూడా ఆంధ్ర ప్రదేశ్ మానవాభివృద్ధి సూచీ వెనుకబడి ఉంది.(పట్టిక 1).

జిల్లాల వారీగా మానవాభివృద్ధి సూచిక విలువలు

జిల్లాల వారీగా మానవాభివృద్ధి సూచికలను ఆంధ్రప్రదేశ్ HDR రిపోర్ట్-2007లో 2001 దశాబ్ద ప్రారంభ సంవత్సరాల ఆర్థిక సమాచారం ఆధారంగా తయారు చేశారు. దీని ప్రకారం రాష్ట్రంలో 11 జిల్లాల మానవాభివృద్ధి సూచికలు రాష్ట్ర స్థాయి మానవ అభివృద్ధి సూచిక 0.537 కంటే తక్కువగా ఉన్నాయి. (పట్టిక 2)

మానవాభివృద్ధి సూచికల్లో హైదరాబాద్ 0.717 విలువతో మొదటి స్థానంలో ఉండగా కృష్ణా, రంగారెడ్డి జిల్లాలు తర్వాత స్థానాల్లో ఉన్నాయి. (పట్టిక-2). శ్రీకాకుళం (0.453), విజయనగరం (0.402), మహబూబ్‌నగర్ (0.397) మిగతా జిల్లాల కంటే వెనుకబడి ఉన్నాయి.

మాదిరి ప్రశ్నలు

1. **దేశాల స్థాయిలో మానవాభివృద్ధి నివేదికలను తయారుచేసే ప్రక్రియను ఎప్పుడు చేపట్టారు?**
   ఎ) 1990 బి) 1999 సి) 2007 డి) 1995
2. **భారతదేశంలో రాష్ట్రాల స్థాయిలో మానవాభివృద్ధి నివేదికను రూపొందించిన మొట్ట మొదటి రాష్ట్రం?**
   ఎ) ఆంధ్రప్రదేశ్ బి) మధ్యప్రదేశ్
   సి) కర్నాటక డి) ఢిల్లీ
3. **కింది వాటిలో ఎపీ హెచ్‌డీఐకి సంబంధించి ఏది సరైంది?**
   ఎ) దక్షిణాది రాష్ట్రాల్లో హెచ్.డి. ఇండెక్స్‌లో ఆంధ్రప్రదేశ్ వెనుకబడి ఉంది.
   బి) ఉత్తరాది రాష్ట్రాల కంటే ముందంజలో ఉంది.
   సి) దేశంలోనే అగ్రస్థానంలో ఉంది.
   డి) ఏదీ కాదు

పట్టిక : 1 – 15 ప్రధాన రాష్ట్రాల మానవాభివృద్ధి సూచికలు

రాష్ట్రం	1981		1991		2001	
	విలువ	ర్యాంకు	విలువ	ర్యాంకు	విలువ	ర్యాంకు
ఆంధ్రప్రదేశ్	0.298	9	0.377	9	0.416	10
అస్సాం	0.272	10	0.348	10	0.386	14
బీహారు	0.237	15	0.308	15	0.367	15
గుజరాత్	0.360	4	0.431	6	0.479	6
హర్యానా	0.360	5	0.443	5	0.509	5
కర్నాటక	0.346	6	0.412	7	0.478	7
కేరళ	0.500	1	0.591	1	0.638	1
మధ్యప్రదేశ్	0.245	14	0.328	13	0.394	12
మహారాష్ట్ర	0.363	3	0.452	4	0.523	4
ఒరిస్సా	0.267	11	0.345	12	0.404	11
పంజాబ్	0.411	2	0.475	2	0.537	2
రాజస్తాన్	0.256	12	0.347	11	0.424	9
తమిళనాడు	0.343	7	0.466	3	0.531	3
ఉత్తరప్రదేశ్	0.255	13	0.314	14	0.388	13
పశ్చిమ బెంగాల్	0.305	8	0.404	8	0.472	8
ఇండియా	0.302		0.381		0.472	

4. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర స్థాయిలో అత్యధిక, అత్యల్ప మానవాభివృద్ధి సూచిక విలువను సాధించిన జిల్లాలు?
ఎ) హైదరాబాద్, మహబూబ్‌నగర్
బి) విజయనగరం, కృష్ణా
సి) రంగారెడ్డి, హైదరాబాద్
డి) ఆదిలాబాద్, హైదరాబాద్

గ్రూప్ II 2008 పరీక్షలో వచ్చిన ప్రశ్నలు

5. భారత జాతీయ మానవాభివృద్ధి నివేదిక 2001 ప్రకారం, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ మానవాభివృద్ధి సూచిక విలువ?
ఎ) భారతదేశానికి సమానం
బి) భారతదేశ విలువ కంటే అధికం
సి) భారతదేశ విలువ కంటే తక్కువ
డి) భారత HDI సూచిక విలువలో 1/4వ భాగం

6. జాతీయాదాయంలో ఎక్కువ మొత్తం ఏ రంగం నుంచి వస్తోంది?
ఎ) ప్రభుత్వ బి) ప్రైవేటు
సి) స్థానిక డి) ఏదీ కాదు

7. మానవాభివృద్ధి సూచీలో అంశం కానిది?
ఎ) ఆయుఃప్రమాణం
బి) అక్షరాస్యత రేటు, పాఠశాల సగటు సంవత్సరాలు
సి) శిశుమరణాల రేటు
డి) తలసరి ఆదాయం/జీడీపీ

8. యుఎన్‌డీపీ నిర్మిస్తున్న మానవాభివృద్ధి సూచికలో దేనిని తలసరి ఆదాయం లెక్కలోకి తీసుకుంటారు?
ఎ) నికర జాతీయ ఉత్పత్తి (NNP) తలసరి ఆదాయం
బి) స్థూలదేశీయ ఉత్పత్తి (GDP) తలసరి ఆదాయం
సి) స్థూల దేశీయ ఉత్పత్తి (GDP) తలసరి ఆదాయాన్ని అమెరికా డాలర్‌లో కొను గోలు స్థోమత సమానత్వం ప్రకారం
డి) స్థూల దేశీయ ఉత్పత్తి (GDP) తలసరి ఆదాయాన్ని అమెరికా డాలర్లలో మార్కెట్ మారకం రేటు ప్రకారం

9. స్థిర ధరల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ జీఎస్‌డీపీలను అంచనా వేయడానికి ప్రస్తుత కాలంలో పరిగణించే ఆధారం?
ఎ) 1990-91 బి) 1993-94
సి) 1999-2000 డి) 2000-01

10. భారత జాతీయాదాయాన్ని ఏ పద్ధతి సహాయంతో లెక్కిస్తారు?
ఎ) ఆదాయ బి) ఉత్పత్తి సి) వ్యయ డి) అన్ని

11. దేశం స్థూల జాతీయోత్పత్తి స్థూల దేశీయ ఉత్పత్తి కంటే అధికమయ్యేదెప్పుడు?
ఎ) ఎగుమతులను మించి దిగుమతులుంటే
బి) ధరలు క్షీణిస్తే
సి) దిగుమతులను మించి ఎగుమతులుంటే
డి) నికర విదేశ ఆదాయం ధనాత్మకంగా ఉంటే

సమాధానాలు

1 ఎ	2 బి	3 ఎ	4 ఎ	5 సి
6 బి	7 సి	8 సి	9 సి	10 డి
11 డి				

పట్టిక 2
జిల్లాల వారీగా ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో హెచ్‌డీఐ

జిల్లా పేరు	విలువ	ర్యాంకు
శ్రీకాకుళం	0.453	21
విజయనగరం	0.402	22
విశాఖపట్నం	0.553	11
తూర్పు గోదావరి	0.586	6
పశ్చిమ గోదావరి	0.607	4
కృష్ణా	0.623	2
గుంటూరు	0.599	5
ప్రకాశం	0.532	14
నెల్లూరు	0.565	8
చిత్తూరు	0.558	10
కడప	0.536	13
అనంతపురం	0.456	20
కర్నూలు	0.473	19
మహబూబ్‌నగర్	0.397	23
రంగారెడ్డి	0.610	3
హైదరాబాద్	0.717	1
మెదక్	0.550	12
నిజామాబాద్	0.504	16
ఆదిలాబాద్	0.488	17
కరీంనగర్	0.573	7
వరంగల్	0.514	15
ఖమ్మం	0.559	9
నల్గొండ	0.481	18
ఆంధ్రప్రదేశ్	0.537	

మూలం: CESS సంస్థ రూపొందించిన మానవాభివృద్ధి నివేదిక- 2007 నుంచి.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మానవాభివృద్ధి నివేదిక

ఆంధ్రప్రదేశ్ మానవాభివృద్ధి నివేదికను రూపొందించే బాధ్యత 'ఆర్థిక సామాజిక అధ్యయన సంస్థ' (CESS Centre for Economic and Social Studies) చేపట్టింది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మానవాభివృద్ధి నివేదికను (APHDR) రూపొందించటం ఇదే మొదటిసారి. జనాభా పెరుగుదలను అరికట్టడం, స్వయం సహాయక బృందాల అభివృద్ధిలో రాష్ట్రం ప్రగతిని సాధించడం వల్ల 2004-05 సంవత్సరం నాటికి ఆంధ్రప్రదేశ్ పేదరికం 15%కి తగ్గింది. ఇది దేశ పేదరికం కంటే చాలా తక్కువ. అయితే మరోవైపు మానవాభివృద్ధి సూచికలో బాగా వెనుకబడి ఉన్న 15 రాష్ట్రాలలో 10వ స్థానంలో ఉంది. రాష్ట్రం ఆర్థికాభివృద్ధి సాధించినప్పటికీ సామాజికాభివృద్ధిలో బాగా వెనుకబడి ఉంది. దేశంలో అక్షరాస్యత తక్కువగా ఉన్న రాష్ట్రాల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ఒకటి. శిశుమరణాల్లో 17 రాష్ట్రాల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ 11వ స్థానంలో ఉంది. రాష్ట్రంలో పేదరిక నిర్మూలనకు, బాలకార్మికులకు, బడి మానేసిన వారికి పొంతన లేదు.

ఉపాధి అవకాశాలను పరిశీలిస్తే రాష్ట్రంలో సంస్కరణల అమలుకు ముందు 1983 నుంచి 1993- 94 వరకు ఉపాధి రంగంలో అభివృద్ధి 2.7% ఉండగా, సంస్కరణల తర్వాత 1993-94 నుంచి 2004- 05 మధ్య 0.95%కి తగ్గింది. ఇది జాతీయస్థాయి ఉపాధి కంటే చాలా తక్కువ. మరో ఆందోళనకరమైన విషయమేమంటే 1993-2000లతో పోలిస్తే 1999-2005ల మధ్య నిజవేతనాలు తగ్గిపోయాయి. 2004-2005 నాటికి ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని కార్మికుల్లో 94% మంది అసంఘటిత రంగంలోనే ఉన్నారు. ఆర్థికాభివృద్ధి, తలసరి ఆదాయాలలో జాతీయస్థాయి సరాసరితో రాష్ట్రం దగ్గరగా ఉన్నప్పటికీ మానవాభివృద్ధి సూచికలో, ఉపాధి అవకాశాల అభివృద్ధిలో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ బాగా వెనుకబడి ఉంది. జిల్లాలవారీగా మానవాభివృద్ధిని పరిశీలిస్తే 1993-94 కాలంలో హెచ్‌డీఐ ర్యాంకులో హైదరాబాద్ మొదటి స్థానంలో, కృష్ణా ద్వితీయస్థానంలో ఉన్నాయి. మహబూబ్ నగర్ 22వ స్థానంలో, విజయనగరం 23వ స్థానంలో ఉన్నాయి. 2004-05 కాలానికి పరిశీలిస్తే హైదరాబాద్, కృష్ణాలు మొదటి రెండు స్థానాల్లో ఉండగా, విజయనగరం ఒక స్థానం పైకి వెళ్లి 23 నుంచి 22కు వచ్చింది. మహబూబ్‌నగర్ ర్యాంక్ 22 నుంచి 23కి దిగజారింది. హైదరాబాద్ హెచ్‌డీఐ విలువ 0.717 కాగా మహబూబ్‌నగర్ 0.397 సూచీ విలువతో ఉన్నాయి. మానవ పేదరిక సూచీ(హెచ్‌పీఐ)లో హైదరాబాద్ మొదటి స్థానంలో, రంగారెడ్డి రెండో స్థానంలో ఉన్నాయి (2001 ర్యాంకింగ్స్). విజయనగరం 23 ర్యాంక్‌లో, మహబూబ్‌నగర్ 22 ర్యాంక్‌లో ఉన్నాయి. లింగ సంబంధ అభివృద్ధి సూచీ(జీడీఐ)లో 2001 నాటికి హైదరాబాద్, రంగారెడ్డి మొదటి రెండు స్థానాల్లో ఉండగా, మహబూబ్‌నగర్ 23వ స్థానంలో, విజయనగరం 22వ స్థానంలో ఉంది. 'లింగ సాధికారత కొలమాన సూచీ' (GEMI)లో కృష్ణా జిల్లా మొదటి స్థానంలో, తూర్పు గోదావరి ద్వితీయ స్థానంలో ఉండగా మహబూబ్‌నగర్ 23వ స్థానంలో, వరంగల్ 22వ స్థానంలో ఉంది.

హెచ్‌డీఐ, హెచ్‌పీఐ, జీడీఐలలో హైదరాబాద్ జిల్లా మొదటి స్థానంలో ఉండగా, జీఈఎంలో మా త్రం 16వ స్థానంలో ఉంది. అంటే స్త్రీ సాధికారతను అందించడంలో వెనుకబడి ఉంది. బాలికల్లో స్త్రీ పురుష నిష్పత్తి తక్కువగా ఉండటం, మహిళలపై హింసాత్మక చర్యల వల్ల జీఈఎంఐ విలువ హైదరాబాద్‌లో తక్కువగా ఉంది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో శిశు మరణాల రేటు 1991లో 73 ఉండగా, 2005 నాటికి 57కి తగ్గింది. ఇదేకాలంలో కేరళలో 16 నుంచి 14కి తగ్గింది. కేరళ శిశుమరణరేటు కంటే మనరాష్ట్రంలో ఐఎంఆర్ ఎక్కువగా ఉన్నప్పటికీ జాతీయ సగటు 58 కంటే కొంచెం తక్కువగా ఉంది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో బాల కార్మికుల సమస్య తీవ్రంగా ఉంది. 1993-94 లో బాలకార్మికులు రాష్ట్రంలో 14.8% కాగా, 2004 -05 నాటికి 6.5%కి తగ్గింది. ఇదే కాలంలో దేశంలో 6.3% నుంచి 3.3%కి తగ్గింది. జాతీయ సగటుతో పోలిస్తే ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో బాల కార్మికులు రెండిం తలు న్నారు. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో బాలకార్మికులు మరీ ఎక్కువ ఉన్నారు. 2001లో ప్రణాళిక సంఘం మొదటి మానవాభివృద్ధి నివేదికను రూపొందించిన తర్వాత ప్రతి రాష్ట్రం తన సొంత మానవాభివృద్ధిని వేదికలను రూపొందించుకోవాలని ప్రోత్సహిస్తోంది. దీనికి ప్రతిస్పందించి మధ్యప్రదేశ్ రాష్ట్రం మొదటిసారిగా మానవా భివృద్ధి నివేదికను తయారుచేసింది. తర్వాత పంజాబ్, మహారాష్ట్ర, తమిళనాడు, కేరళ మొదలైన రాష్ట్రాలు తయారుచేశాయి.

1999-2000 ధరలలో జీఎస్‌డీపీలో ప్రాథమిక రంగం వాటా

రంగం	2004-05(R)	2007-08(A)
1. వ్యవసాయం అటవీ సంపద మత్స్య సంపద	26.13%	24.32%
1.1 ఎ) వ్యవసాయం	15.28%	14.67%
బి) పశు సంపద	7.51%	6.77%
1.2 అటవీ సంపద	0.81%	0.66%
1.3 చేపల పెంపకం	2.53%	2.22%
2. మైనింగ్, క్వారీయింగ్	3.01%	3.93%
ప్రాథమిక రంగం	**29.14%**	**28.25%**

వ్యవసాయ రంగం తోడ్పాటు

ఆంధ్రప్రదేశ్ దేశ భౌగోళిక విస్తీర్ణంలో 8.37శాతంతో దేశంలో 4వ అతిపెద్ద రాష్ట్రంగా ఉంది. 2006-07 నాటికి నికర సాగుభూమి 102.4

లక్షల హెక్టార్లతో మొత్తం రాష్ట్ర భౌగోళిక విస్తీర్ణంలో 37% ఉంది. 2005-06లో గల 108 లక్షల హెక్టార్ల నికర సేద్య భూమి 2006-07 నాటికి తగ్గింది. రాష్ట్ర ఆదాయంలో (జీఎస్‌డీపీ) 2004-05 నాటికి ప్రాథమిక రంగం వాటా 29.14% ఉండగా 2007-08 ముందస్తు అంచనాలకు 28.2%కి తగ్గింది.

జీఎస్‌డీపీలో ప్రాథమిక రంగం వాటా 1955- 56లో 65% ఉండేది. అది తగ్గుతూ వచ్చి 2007-08 నాటికి 28%కి చేరింది. జీఎస్‌డీపీలో అధిక వాటాదారుగా ప్రస్తుతం తృతీయరంగం ఉంది. రాష్ట్ర ఆదాయానికి కేవలం వ్యవసాయ నుంచి వచ్చే వాటా సుమారు 1/4 వంతుగా ఉంది. 1970ల్లో రాష్ట్ర వరిసాగులో హరిత విప్లవం సంభవించింది. జాతీయస్థాయితో పోలిస్తే జీఎస్‌డీపీ వాటాలో, ఉపాధి వాటాలో ఆంధ్రప్రదేశ్ వ్యవసాయ రంగం వాటా ఎక్కువే. 1961లో ఉపాధిలో వ్యవసాయం వాటా 69% కాగా 2001 నాటికి 59%కి తగ్గింది. అయితే రాష్ట్రంలో వ్యవసాయేతర రంగంలో ఉపాధి అవకాశాలు నెమ్మదిగా పెరుగుతున్నాయి. వ్యవసాయ పనివారిలో 60% మంది వ్యవసాయ శ్రామికులే. మిగిలినవారు వ్యవసాయ దారులు. మొత్తం వ్యవసాయ పనివారిలో వ్యవసాయదారుల శాతం ఉత్తర కోస్తా ఆంధ్రలో ఎక్కువగా ఉండగా, దక్షిణ కోస్తాలో తక్కువగా ఉన్నారు. దక్షిణ కోస్తాలో వ్యవసాయేతర రంగాలలో పనిచేసే వారి శాతం ఎక్కువ. రాష్ట్రంలో పెద్దతరహా, మధ్యతరహా భూక మతాల విస్తీర్ణం శాతం తగ్గుతూ వస్తోంది. మరోవైపు ఉపాంత చిన్న భూకమతాలు విస్తీర్ణం శాతం పెరుగుతూ వస్తోంది. 2005-06 నాటికి ఉపాంత కమతాలు 61.6% ఉండగా, ఉపాంత చిన్న కమతాలు 80%పైనే ఉన్నాయి. మనరాష్ట్రంలో వ్యవసాయదారుల అనుపాతం నిరంతరం తగ్గుతూ వస్తుంది. వ్యవసాయ శ్రామికుల అనుపాతం పెరుగుతోంది. బీహార్ తర్వాత అత్యధిక వ్యవసాయ శ్రామికులున్న రాష్ట్రం ఆంధ్రప్రదేశ్. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో కూడా వివిధ జిల్లాల మధ్య వ్యత్యాసం ఎక్కువగా ఉంది. తూర్పు గోదావరిలో వ్యవసాయదారులు 11% ఉండగా వ్యవసాయ శ్రామికులు 51%గా ఉన్నారు. కృష్ణా, గోదావరి ప్రాంతాల్లో వ్యవసాయ శ్రామికులెక్కువగా కేంద్రీకృతమై ఉన్నారు. ఇది భూమిని తిరిగి పునఃపంపిణీ చేసి, భూ సంస్కరణలు అమలు చేయాల్సిన ఆవశ్యకతను సూచిస్తుంది.

ప్రాక్టీస్ ప్రశ్నలు...

1. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మానవాభివృద్ధి నివేదికను తయారుచేసింది?
   ఎ) ఆర్థిక గణాంక శాఖ
   బి) CESS సి) DRDO
   డి) మానవ హక్కుల సంఘం
2. మానవాభివృద్ధి నివేదిక ప్రకారం సంస్కరణల తర్వాత ఉపాధి అవకాశాల వృద్ధి?
   ఎ) పెరిగింది బి) తగ్గింది
   సి) మార్పు రాలేదు డి) చెప్పలేం
3. హెచ్‌డీఐ, హెచ్‌పీఐ, జీడీఐలలో మొదటి స్థానంలో ఉన్న జిల్లా?
   ఎ) విజయనగరం బి) కృష్ణా
   సి) హైదరాబాద్ డి) మహబూబ్‌నగర్
4. మానవాభివృద్ధి సూచీని మొదట రూపొందిం చిన రాష్ట్రం?
   ఎ) కేరళ బి) ఆంధ్రప్రదేశ్
   సి) ఉత్తరప్రదేశ్ డి) మధ్యప్రదేశ్
5. 2004-05 నాటికి రాష్ట్ర ఉపాధిలో వ్యవసాయం వాటా?
   ఎ) 58.5% బి) 52%
   సి) 65% డి) 62.5%
6. 2004-05 నాటికి రాష్ట్ర ఆదాయంలో వ్యవసా య రంగం వాటా?
   ఎ) 24.7% బి) 26.7%
   సి) 28.7% డి) 30.7%
7. 2005 నాటికి ఆంధ్రప్రదేశ్ శిశుమరణ రేటు?
   ఎ) 57 బి) 58
   సి) 14 డి) 60
8. 'లింగ సాధికారిత కొలమాన సూచీ'లో మొదటి స్థానంలో ఉన్న జిల్లా?
   ఎ) తూర్పు గోదావరి బి) వరంగల్
   సి) హైదరాబాద్ డి) కృష్ణా
9. 2007 యూఎన్‌డీపీ మానవాభివృద్ధి నివేదికలో భారత మానవాభివృద్ధి సూచీ ఎంత?
   ఎ) 0.611 బి) 0.619
   సి) 0.472 డి) 0.416

జవాబులు	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	B	B	C	D	A	A	A	D	B